

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ
ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ

ΥΠΟ
ΑΝΔΡ. ΜΙΧ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ

Υφηγητοῦ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας καὶ Δημοσιολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
Διδάκτορος τοῦ Δικαίου, Διδάκτορος τῶν Πολιτικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν.
Lauréat τῆς ἐν Παρισίοις Νομικῆς Σχολῆς.

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΤΑ ΔΑΝΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ (1824-1825) — ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΧΡΕΟΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΒΑΥΑΡΙΚΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ,"
Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ
1904

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«C'est une lamentable histoire que celle de la dette hellénique», διὰ τῶν λέξεων τούτων ἤρχετο, πρὸ πενήκοντα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν, ὁ Casimir Leconte τῆς μελέτης τοῦ δημοσίου χρέους τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ πάροδον σχεδὸν ἕξ δεκαετηρίδων ὁ ἐπιχειρῶν συγγραφήν περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος δύναται ν' ἀναγράψῃ καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν φράσιν πλὴν τοῦτο δὲν εἶναι λόγος ἐπαρκῆς ὅπως ἀποστῆ ἀπὸ τοῦ ἐγχειρήματος. Καὶ πράγματι, εἰάν εἶναι ἀληθὲς ὅτι «ὁ λαὸς ὁ μελετῶν τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ κρίνει ὀρθότερον καὶ περὶ τῶν παρόντων πραγμάτων καὶ περὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ τύχης²», εἶναι ἀνάγκη μετ' ἴσης παρρησίας νὰ ἐξιστορῶνται τὰ ἀτυχήματα ἑνὸς ἔθνους ὅσον καὶ αἱ ἐπιτυχίαι αὐτοῦ.

Ἄφ' ἑτέρου, τῶν δημοσίων χρεῶν ἀποτελούντων σημερον ἓνα τῶν σπουδαιότερων παραγόντων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν νεωτέρων κρατῶν, εἶναι ἀνάγκη ὁ ἐπιλαμ-

---

¹ Ἡ μελέτη αὕτη ἀποτελεῖ μέρος (σελ. 174-187) τῆς Étude Économique de la Grèce, ἥτοι τοῦ ἀριωτέρου οἰκονομικοῦ ἔργου, ὅπερ ἐγράφη μέχρι τοῦδε περὶ τῆς χώρας ἡμῶν. Προσθετέον ὅτι ὁ Casimir Leconte ὁμιλεῖ κυρίως περὶ τοῦ Δανείου τῶν ἐξήκοντα ἑκατομμυρίων, ἐλάχιστα δὲ λέγει περὶ τῶν Δανείων τῆς Ἀνεξαρτησίας, ἅτε μὴ ἀνεγνωρισμένων τότε καὶ μὴ ἀναφερομένων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. Ἡ Étude Économique de la Grèce ἐδημοσιεύθη ἐν Παρισίοις τῷ 1847, μετὰ διετῆ διαμονὴν τοῦ συγγραφέως ἐν Ἑλλάδι.

² Τὸ ἀπόφθεγμα τοῦτο τοῦ Guizot ἀνέγραψεν ὁ Παπαρρηγόπουλος ὡς δητὸν ἐν ἀρχῇ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

βανόμενος δημοσιονομικῶν μελετῶν νὰ μὴ παραλείψῃ τὸν κυριώτατον τοῦτον κλάδον τῆς δημοσιολογίας ¹.

Πρὸ τοιαύτης λοιπὸν ἀνάγκης, τῆς ἐρεῦνης δηλονότι τοῦ δημοσίου χρέους τῆς Ἑλλάδος, εὐρέθημεν καὶ ἡμεῖς ², ἡ ἰδέα δ' ὅμως τῆς παρούσης μελέτης, ὡς ὅλου αὐτοτελοῦς, ἐπήγαγεν ἐκ τῶν λυπηρῶν γεγονότων τοῦ θέρους τοῦ 1897.

Ἐκτοτε δὲ δὲν ἐπαύσαμεν συλλέγοντες ὕλην, εὐτυχήσαντες μάλιστα, κατὰ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ διαμονήν, ν' ἀρυσθῶμεν πλείστας πληροφορίας ἐξ ἰδιωτικοῦ ἀρχείου, ὄντως μοναδικοῦ διὰ τε τὴν ταξινόμησιν καὶ τὴν πληθὺν τῶν πληροφοριῶν τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς.

Αἱ δυσκολίαι τοῦ θέματος ἦσαν προφανεῖς. Ἡ μεγαλειτέρα δ' αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ ἔλλειψις προηγουμένων μελετῶν καὶ ἐπισήμων δημοσιευμάτων, ὅπωςδῆποτε πλήρων καὶ ἀκριβῶν.

Ἄλλη μεγάλη δυσκολία ἐνέκειτο ἐν τῇ ἐκλογῇ τῆς ὕλης. Ἐν ᾧ πράγματι ἦτο ἀδύνατον ν' ἀποκλεισθῶσι τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ἅτινα ἐξηγοῦσι τὴν συνομολόγησιν, τὴν διάθεσιν καὶ τὴν διαρρῦθμιν τῶν ἐθνικῶν δανείων, ἦτο ἐξ ἄλλου κίνδυνος μήπως ἡ ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν δανείων μεταβληθῇ εἰς πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος. Τὸν σκόπελον τοῦτον δὲν κατωρθώσαμεν νὰ διαφύγωμεν κατ' ἀρχάς, εἶχε δὲ τὸ παρὸν ἔργον λάβῃ τοιαύτας διαστάσεις, ὥστε πρὸ ἑξ μηνῶν ἠναγκάσθημεν νὰ προβῶμεν εἰς τελείαν αὐτοῦ ἀνα-

¹ Παράβ. τὸν ἡμέτερον *Ἐισιτήριον λόγον εἰς τὸ μᾶθημα τῆς δημοσιολογίας*, σελ. 30.

² Τὰ Ἐθνικὰ Δάνεια ἀπειτέλεσαν τὸ θέμα τῶν ἡμετέρων παραδόσεων κατὰ τὸ β' ἑξάμηνον τοῦ παρελθόντος σχολικοῦ ἔτους. Κατὰ τὸ α' ἑξάμηνον ἐδιδάχθη ἡ Γενικὴ θεωρία τοῦ δανείου, κατὰ δὲ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1902-1903 εἶχον μελετηθῆ αἱ Γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς δημοσιονομικῆς, αἱ Δημόσιαι Πρόσοδοι καὶ τὸ παρ' ἡμῶν κρατοῦν φρολογικὸν σύστημα. Μικρὸν μέρος τῶν παραδόσεων τούτων συνοψισθὲν ἐξεδόθη γαλλιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον: *L'imprôt direct en Grèce et son évolution*.

σκευήν. Ἐργασθέντες δὲ δι' ὅλου τοῦ θέρους κατορθώσαμεν νὰ ἐπαναφέρωμεν αὐτὸ εἰς τὰ παρόντα ὄρια. Φοβούμενοι δ' ὅμως πάλιν μήπως νῦν φανῆ ὑπερμέτρως συνεπτυγμένον, ἀναγράφομεν ἐνταῦθα, δίκην αἰτιολογίας, τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμάς.

Ἡ ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν δανείων διαιρεῖται ἀφ' ἑαυτῆς εἰς τρεῖς περιόδους:

Τὴν πρώτην, ἣτις ἐξικνεῖται μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου, περιλαμβάνουσα τὴν ἱστορίαν τῶν δανείων τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ δημοσίου χρέους τῆς Βαυαρικῆς δυναστείας.

Τὴν δευτέραν, ἣτις ἀρχομένη ἀπὸ τῆς μεταπολιτεύσεως περατοῦται τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1893 μετὰ τῆς ἀποκοπῆς τῶν χρεῶν.

Τὴν τρίτην, ἣτις περιλαμβάνει τὰς περὶ συμβιβασμοῦ διαπραγματεύσεις, τὴν ἐπιβολὴν τοῦ διεθνοῦς ἐλέγχου, καὶ τὰ μετὰ τὸ 1897 συμβάντα.

Ἡ δευτέρα περίοδος ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο σχεδὸν ἰσόχρονα τμήματα, ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιορίζεται εἰς ἐσωτερικὰ δάνεια, τὸ δὲ δεύτερον, χρονολογούμενον ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἠνοίχθησαν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ χρεώγραφα αἱ πύλαι τῶν εὐρωπαϊκῶν χρηματιστηρίων, περιλαμβάνει ποικίλα δημόσια χρέη, ἐν οἷς καὶ σχεδὸν πάντα τὰ μεγάλα ἑξωτερικά.

Ἡ μελέτη τῆς τρίτης περιόδου θ' ἀπαιτήσῃ, ἐκτὸς τῆς ἐκθέσεως τῶν περὶ συμβιβασμοῦ διαπραγματεύσεων, τὴν μελέτην τοῦ θεσμοῦ τοῦ διεθνοῦς ἐλέγχου καὶ τὴν παραβολὴν, ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, τῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἐκείνην ἄλλων κρατῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὑπὸ οἰκονομικὴν κηδεμονίαν διατελούντων.

Εἰς τὰς τρεῖς ταύτας περιόδους ἀντιστοιχοῦσι τὰ τρία μέρη τοῦ παρόντος πονήματος.

ἡ'

Ἀρχόμενοι τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ εὐχάριστον καθήκον ἠγούμεθα νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἡμετέραν εὐγνωμοσύνην πρὸς πάντας, ὅσοι πολυειδῶς προσῆλθον ἡμῖν ἐπίκουροι, ἰδίως δὲ πρὸς δύο σεβαστοὺς φίλους, ὧν ὁ μὲν κατὰ τὴν κωφορορίαν ὁ δὲ κατὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου παρέσχον ἡμῖν τοσαύτας πολυτίμους πληροφορίας καὶ συμβουλὰς. Ἐπιτραπήτω ἡμῖν τέλος νὰ εὐχαριστήσωμεν ὀνομαστὶ τὸν διευθύνοντα τὴν βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς κ. Π. Καλογερόπουλον καὶ τὸν βοηθὸν αὐτοῦ κ. Ῥαζῆν, ὧν ἀμφοτέρων τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν προθυμίαν ἠθέλομεν ἔχῃ ἔξαντλήσῃ, ἐάν, ὡς γνωστόν, δὲν ἦσαν ἀνεξάντλητοι.

Ἀθῆναι τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1904.

